

Teoria polityki społecznej

Teorie polityczne polityki społecznej

Wykład 7

dr hab. Ryszard Szarfenberg, prof. UW

<http://rszarf.ips.uw.edu.pl/tps/dzienne/>

Rok akademicki 2021-2022

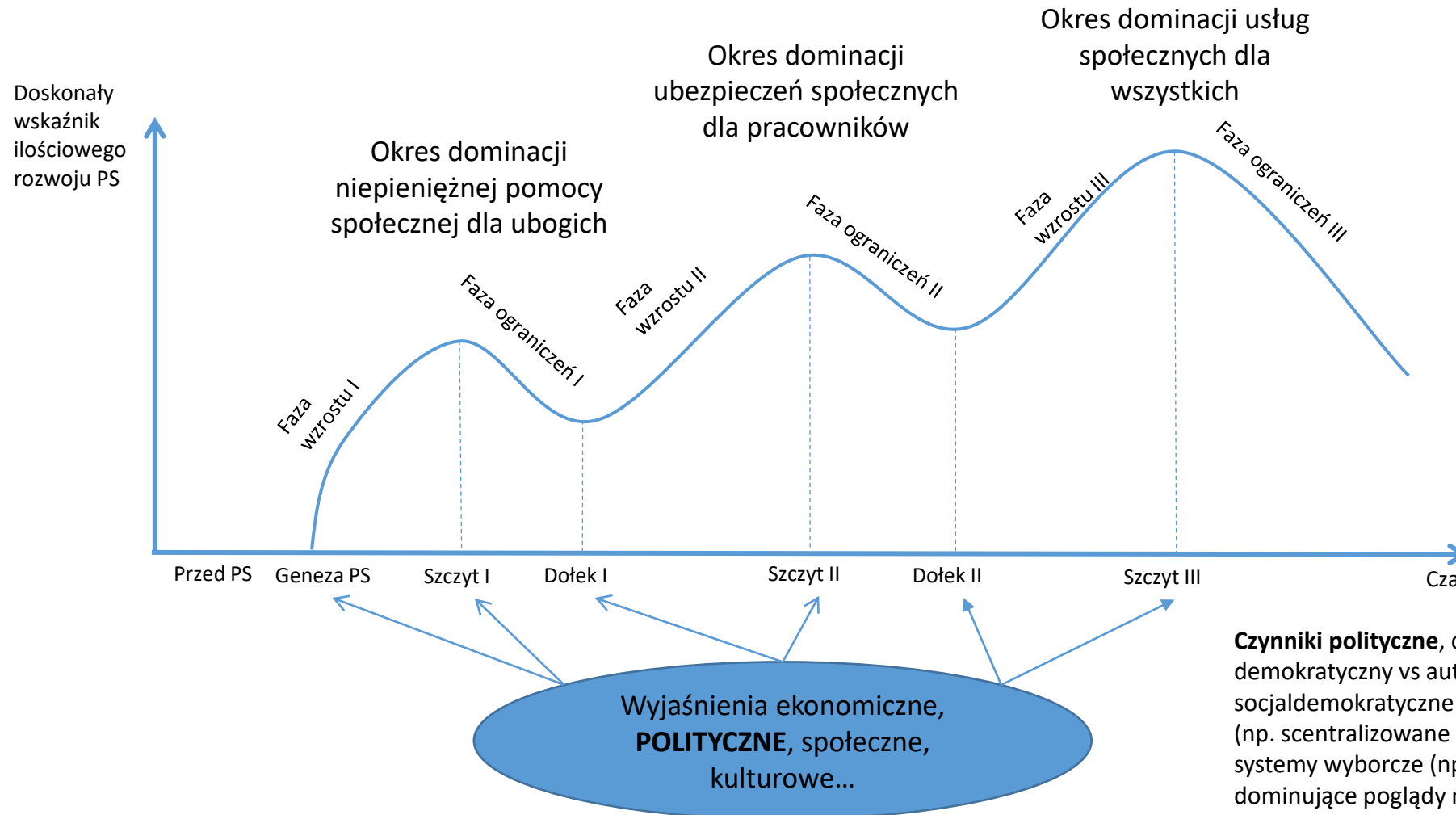
Treść wykładu

1. Miejsce teorii politycznych w teorii polityki społecznej
2. [Polityka wyborcza w kontekście nierówności ekonomicznych](#)
3. [Teoria modernizacji państwa i pełnego obywatelstwa](#)
4. [Teoria mobilizacji klasy robotniczej i socjaldemokracji](#)
5. [Wyjaśnianie różnic polityki społecznej między USA i Europą oraz między rozwiniętymi i nowymi demokracjami za pomocą zmiennych politycznych](#)
6. [Podsumowanie](#)
7. [Literatura obowiązkowa](#)
8. [Załącznik – empiryczne klasyfikacje partii politycznych](#)

Teoria opisowa konceptualna na tle innych rodzajów teorii naukowej polityki społecznej

1. **Teoria opisowa – umożliwia opis polityki społecznej**
 - a) Definicje konceptualne umożliwiają rozumienie ogólnych pojęć
 - b) Definicje operacyjne polityki społecznej umożliwiają jej obserwację i pomiar
2. **Teoria wyjaśniająca – umożliwia wyjaśnianie polityki społecznej w czasie i przestrzeni**
 - a) **Hipotezy dotyczące przyczyn polityki społecznej i mechanizmów przyczynowych**
 - b) Hipotezy dotyczące skutków polityki społecznej i mechanizmów skutkowych (patrz wykłady o ewaluacji)
3. **Teoria normatywna – umożliwia ocenianie polityki społecznej**
 - a) Teoria dobra człowieka (bez tej teorii trudno jest zidentyfikować dobro i zło w społeczeństwie)
 - b) Teoria oceniania polityki społecznej w oparciu o teorię dobra człowieka (patrz wykłady o ewaluacji)
4. **Teoria praktyczna – umożliwia świadome zmienianie polityki społecznej**
 - a) Teoria łącząca teorię naukową (1-3) z praktyką pracy z polityką społeczną
 - b) Teoria zmieniania polityki społecznej w oparciu o teorię 4a

Hipotetyczny przebieg rozwoju polityki w czasie jako podstawa do formułowania teorii wyjaśniających

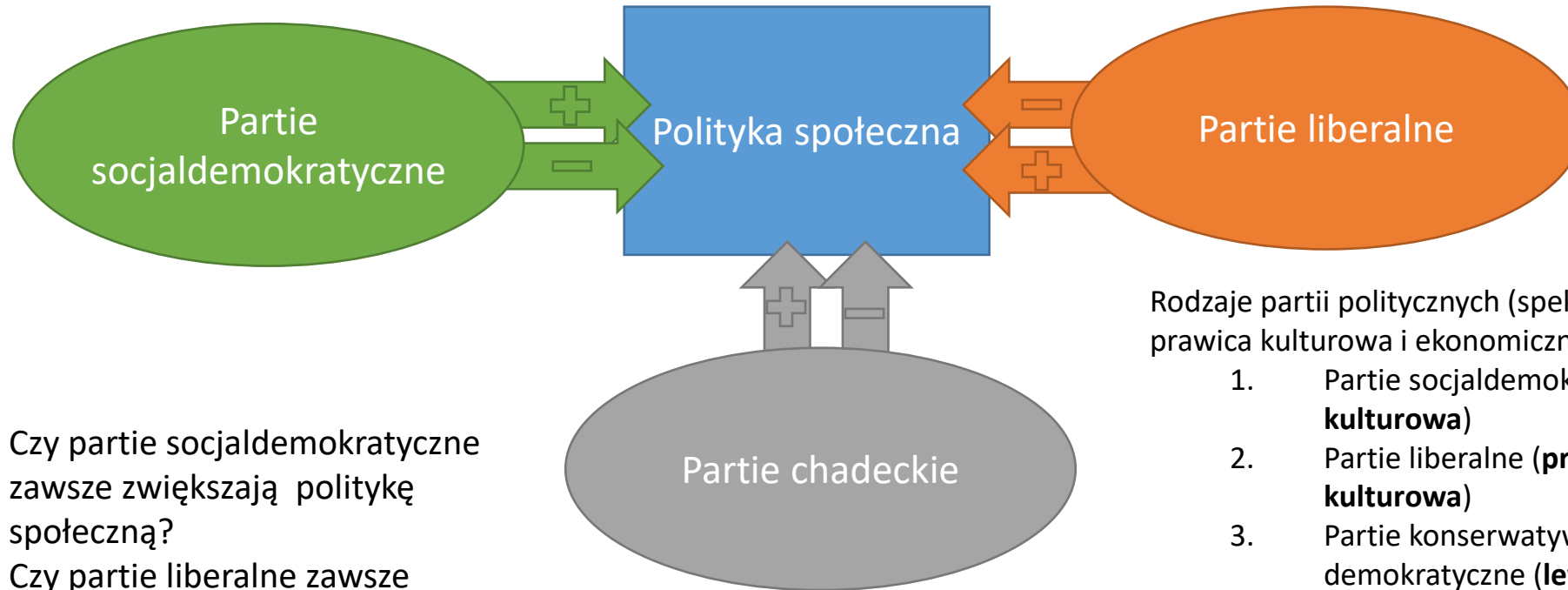
Uwagi

1. Przebieg rozwoju polityki społecznej może być mniej lub bardziej odmienny od przedstawionego
2. Okresy zostały wyróżnione ze względu na zmiany w strukturze polityki społecznej

Czynniki polityczne, czyli? Rodzaj systemu politycznego (np. demokratyczny vs autokratyczny), rodzaj partii rządzącej (np. socjaldemokratyczne vs liberalne), sposób zorganizowania państwa (np. scentralizowane vs zdecentralizowane; federalne vs unitarne), systemy wyborcze (np. większościowe vs proporcjonalne), dominujące poglądy na temat roli państwa w rozwiązywaniu problemów społecznych (opinia publiczna za państwową polityką społeczną vs opinia publiczna przeciw)...

Polityka wyborcza w kontekście nierówności
ekonomicznych

Wpływ ideologii partii politycznych na politykę społeczną

- Czy partie socjaldemokratyczne zawsze zwiększają politykę społeczną?
- Czy partie liberalne zawsze ograniczają politykę społeczną?
- Jaki jest wpływ partii chadeckich?
- A co z partiami chłopskimi, populistycznymi i innymi?

Rodzaje partii politycznych (spektrum polityczne: lewica vs prawica kulturowa i ekonomiczna) m.in.

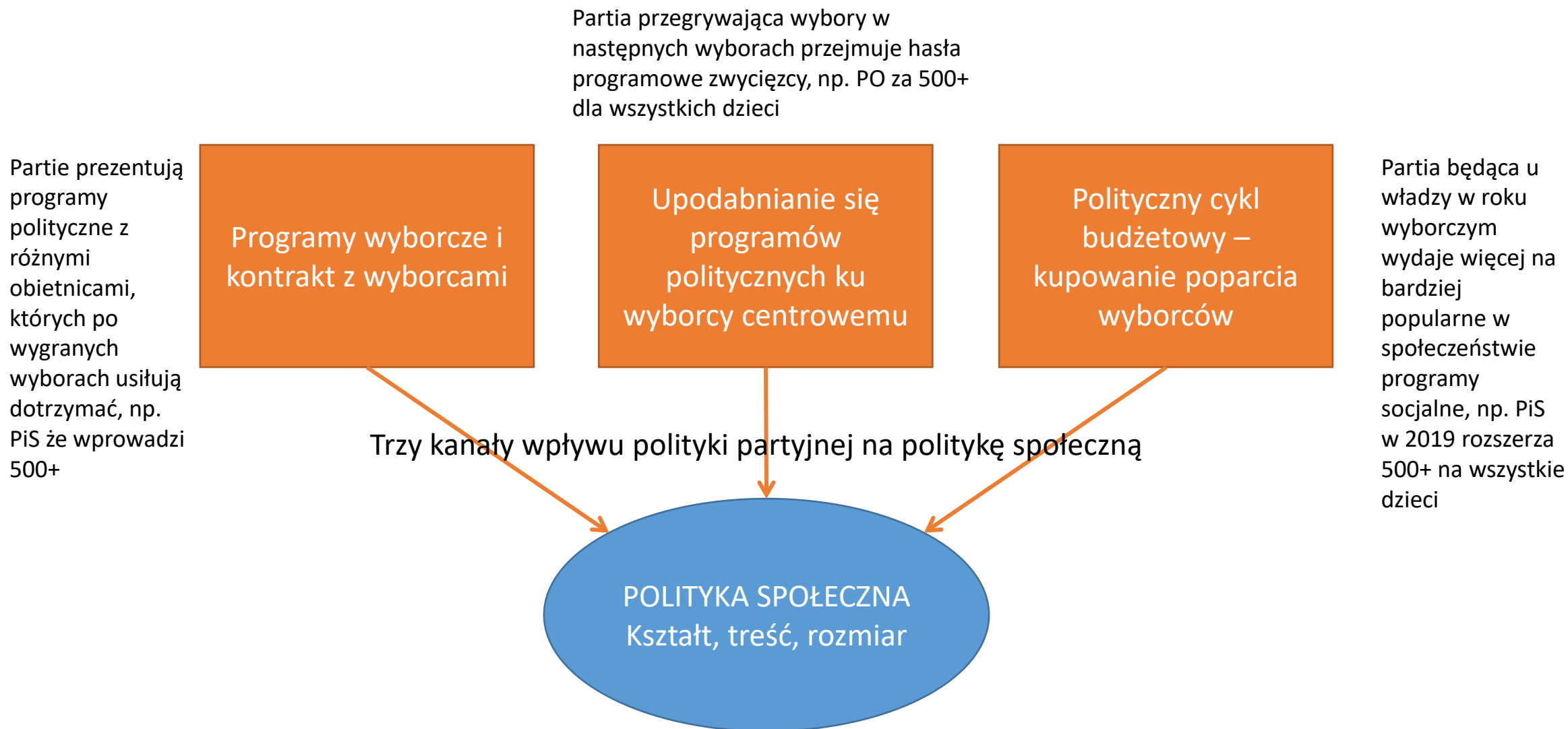
1. Partie socjaldemokratyczne (**lewica ekonomiczna i kulturowa**)
2. Partie liberalne (**prawica ekonomiczna, lewica kulturowa**)
3. Partie konserwatywne, np. chrześcijańsko-demokratyczne (**lewica ekonomiczna, prawica kulturowa**)
4. Partie jednoznacznie prawicowe (prawica ekonomiczna, prawica kulturowa)

Sytuacja partii

1. U władzy (w demokracji, w autokracji)
2. W opozycji parlamentarnej
3. Poza parlamentem

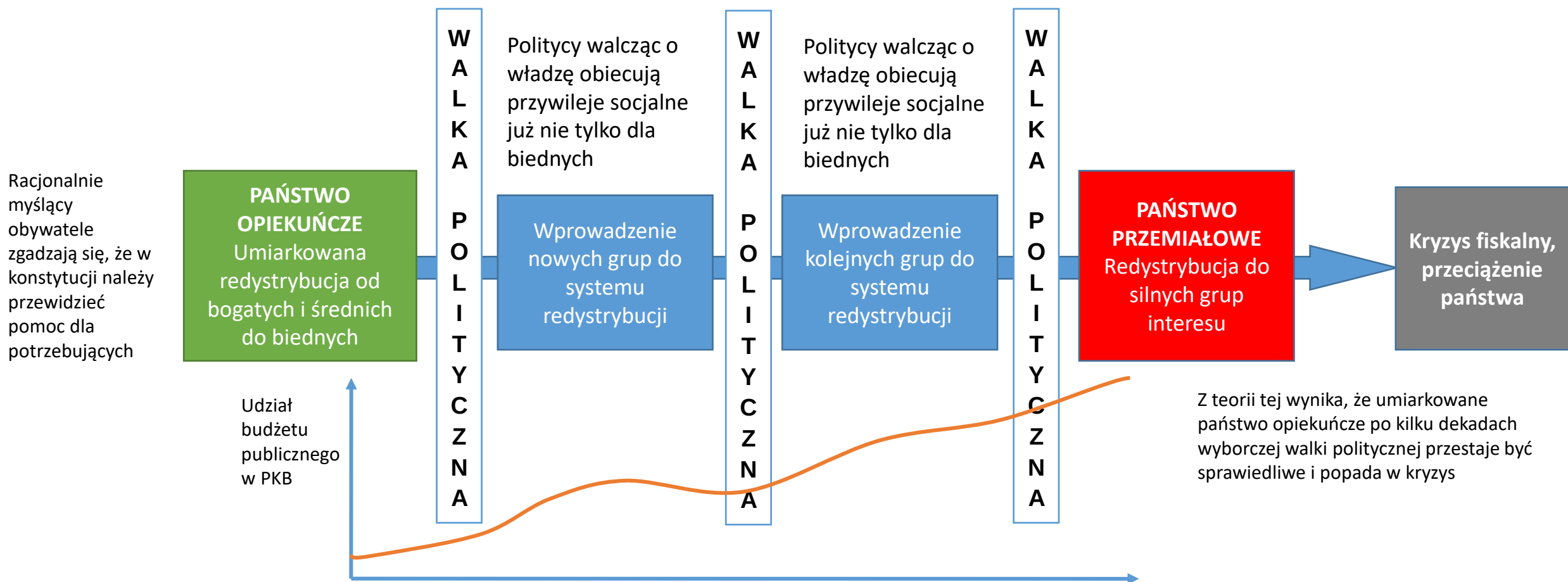
[Możliwości klasyfikowania partii w różnych wymiarach z empirycznym zastosowaniem - patrz załącznik](#)

Wyjaśnianie wpływu polityki wyborczej partii politycznych na politykę społeczną

Teoria wyboru publicznego (James Buchanan)

W teorii wyboru publicznego politycy traktowani są nie jak bezinteresowni agenci dobra wspólnego, ale jak zainteresowani głównie swoim zyskiem ekonomicznym z pozycji w systemie rządzenia, czyli tak samo jak podmioty na rynku. Wynikają stąd przewidywania dotyczące dynamiki wyborczej w długim okresie

Rozwój polityki społecznej jako redystrybucji w modelu ekonomicznego wyborcy i jednego podatku dochodowego i transferu równego dla wszystkich (model Allana Meltzera i Scotta Richarda, 1981)

1. **Dwie partie konkurują ze sobą o głosy wyborców, którzy kierują się wyłącznie swoim interesem ekonomicznym**, mają pełną wiedzę o wpływie propozycji partii na swoją sytuację (czy zyskują czy tracą na różnicy między zapłaconym podatkiem a otrzymanym transferem) i wszyscy głosują w wyborach większościowych
2. Jedna partia proponuje wyższą stopę podatku dochodowego i wyższe świadczenie dla wszystkich, a druga niższą stopę podatku i niższe świadczenie dla wszystkich
3. **To, która partia wygra wybory (zagłosuje na nią większość) zależy od tego, jaki jest rozkład dochodu wśród wyborców: jeżeli mediana dochodu jest niższa niż średnia (a taki jest zwykle rozkład dochodu w społeczeństwie), to większość będzie zyskiwała więcej na wyższej redystrybucji (tych poniżej średniej jest więcej niż tych powyżej średniej), a więc zawsze większość uzyska partia proponująca wyższy podatek i wyższe świadczenie dla wszystkich**
4. Jeżeli przy powyższych założeniach zawsze wygrywają partie pro-redystrybucyjne, to granicą konkurencji jest 100% podatek i równy podział dochodu między wszystkich, na czym zyska najbardziej większość z dochodami poniżej średniej, a najbardziej straci mniejszość z dochodami powyżej średniej
5. **Dlaczego podatki dochodowe nie wynoszą jednak 100%? Założenia modelu nie są spełnione: więcej partii niż dwie, system wyborczy proporcjonalny, wyborcy nie kierują się wyłącznie własnym bieżącym interesem materialnym, więcej propozycji wyborczych niż tylko jedna, co dodatkowo dzieli wyborców**

Przykłady liczbowe działania modelu Meltzera-Richarda

- **Przypadek A potwierdza działanie modelu.** Mediana dochodu jest niższa niż średnia i większość wyborców zyskuje na reformie
- **Przypadek B – większość będzie przeciwko reformie redystrybucyjnej**
- Przypadek C – równa liczba zyskujących i tracących

A. Mediana niższa niż średnia

	Mediana < średnia	PIT 20%	Świadczenie	zysk/strata
	9	1,8	2,46	0,66
	9	1,8	2,46	0,66
	10	2	2,46	0,46
	10	2	2,46	0,46
	10	2	2,46	0,46
	10	2	2,46	0,46
	14	2,8	2,46	-0,34
	16	3,2	2,46	-0,74
	17	3,4	2,46	-0,94
	18	3,6	2,46	-1,14
średnia	12,3	24,6	2,46	
mediana	10			

B. Mediana wyższa niż średnia

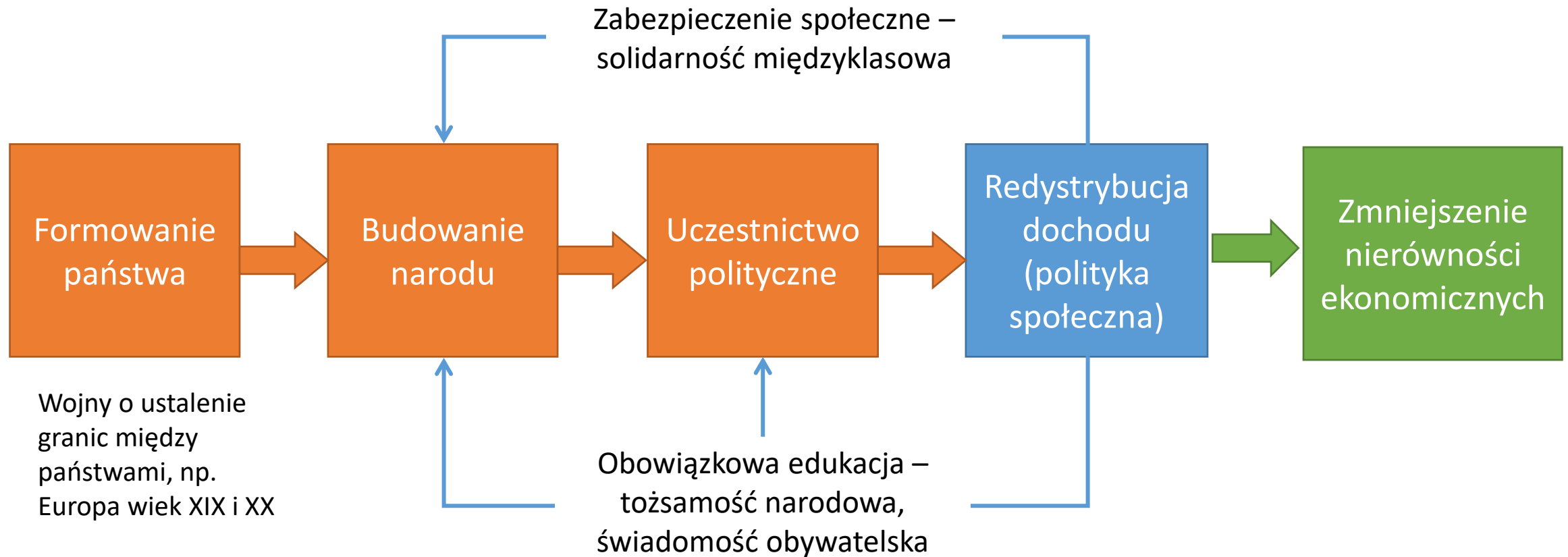
	Mediana > średnia	PIT 20%	Świadczenie	zysk
	0	0	1,9	1,9
	0	0	1,9	1,9
	5	1	1,9	0,9
	5	1	1,9	0,9
	10	2	1,9	-0,1
	10	2	1,9	-0,1
	10	2	1,9	-0,1
	10	2	1,9	-0,1
	10	2	1,9	-0,1
	30	6	1,9	-4,1
średnia	9	18	1,8	
mediana	10			

C. Mediana równa średniej

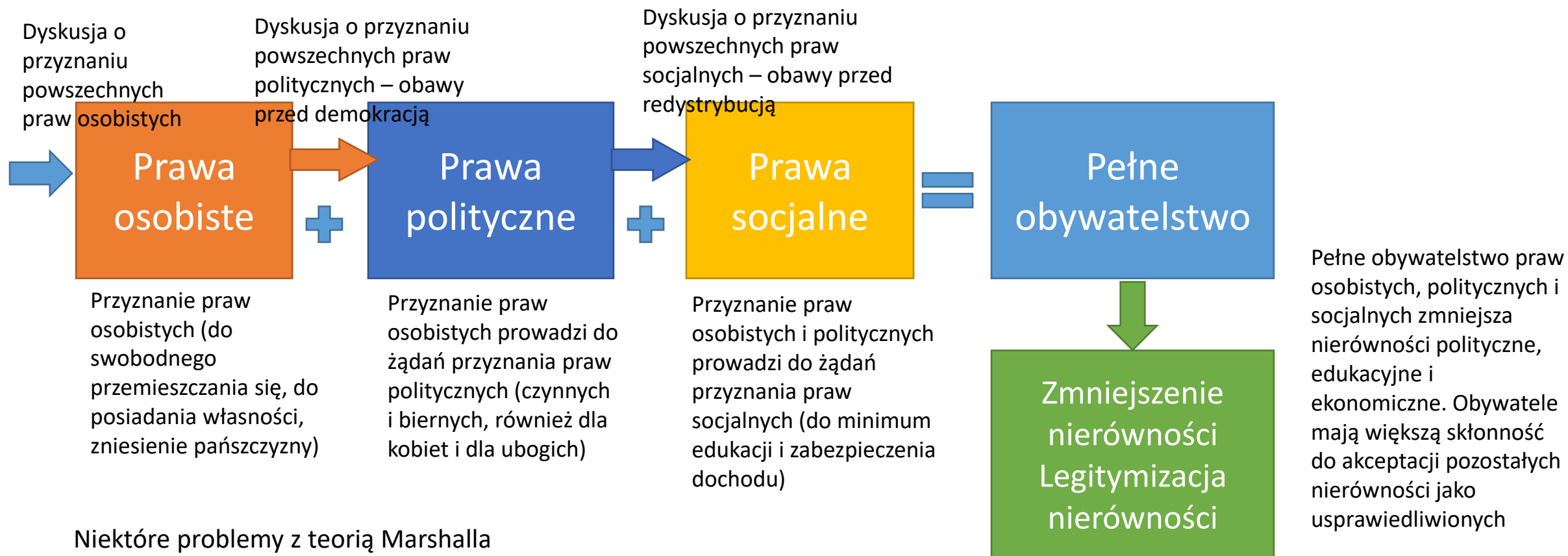
	Mediana = średnia	PIT 20%	Świadczenie	zysk/strata
	5	1	3	2
	10	2	3	1
	15	3	3	0
	15	3	3	0
	15	3	3	0
	15	3	3	0
	15	3	3	0
	15	3	3	0
	15	3	3	0
	20	4	3	-1
	25	5	3	-2
średnia	15	30	3	
mediana	15			

Modernizacja państwa i prawa obywatelskie
w długim okresie

Teoria modernizacji (Stein Rokkan)

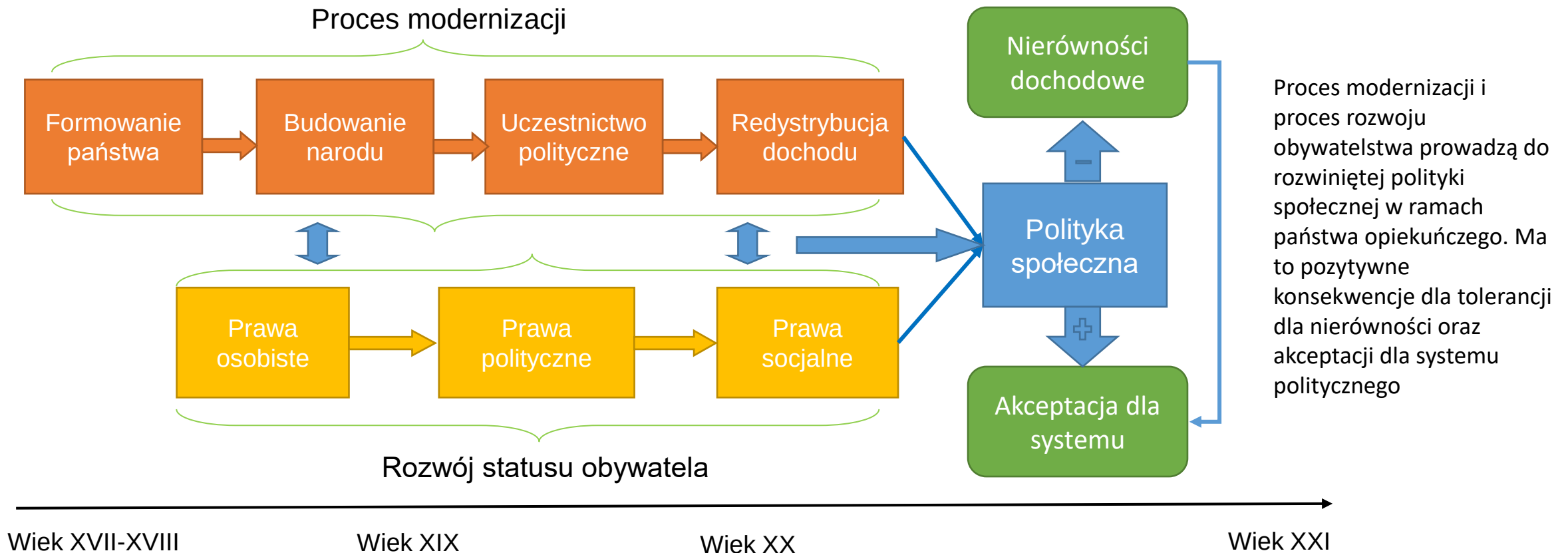
Teoria rozwoju statusu obywatela (Thomas H. Marshall)

Niektóre problemy z teorią Marshalla

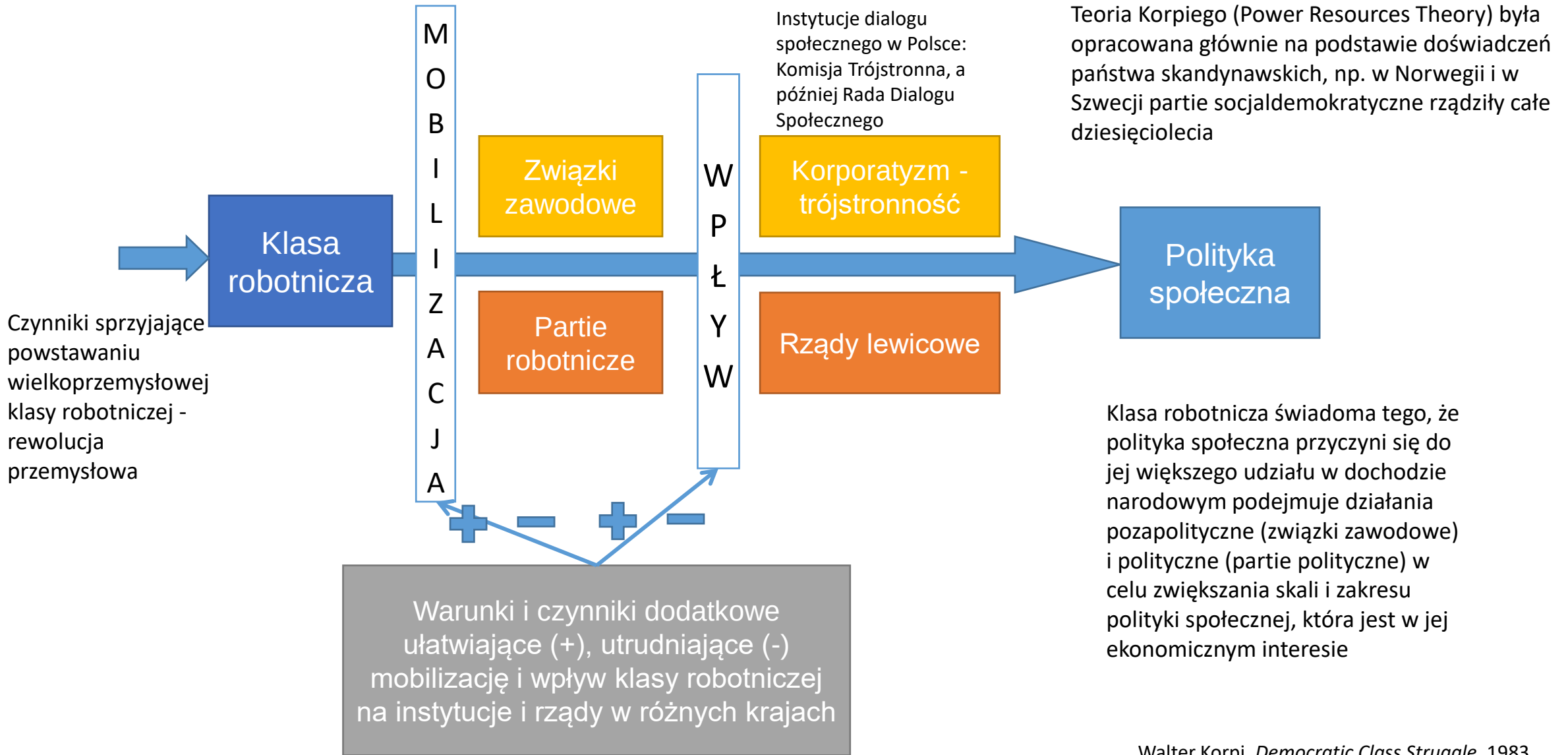
- Gdzie umieścić prawa związane z demokracją przemysłową, np. prawo pracowników do zrzeszania się, do współzarządzania przedsiębiorstwem? Czy są to prawa polityczne?

Modernizacja i obywatelstwo – połączenie teorii Rokkana i Marshalla

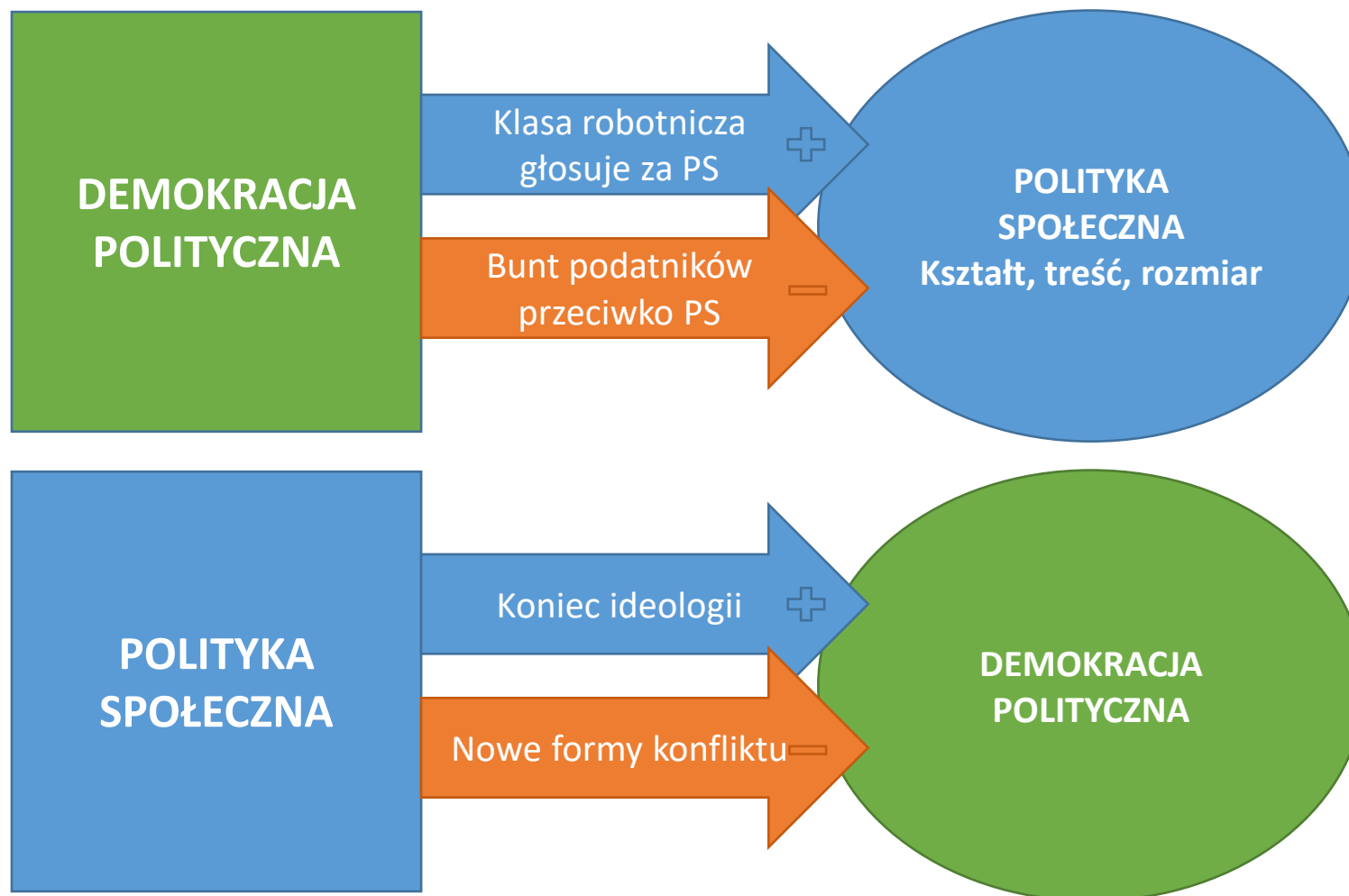

Teoria mobilizacji klasy robotniczej i
socjaldemokracji

Teoria mobilizacji klasy robotniczej (Walter Korpi)

Wpływ demokracji na politykę społeczną (Claus Offe)

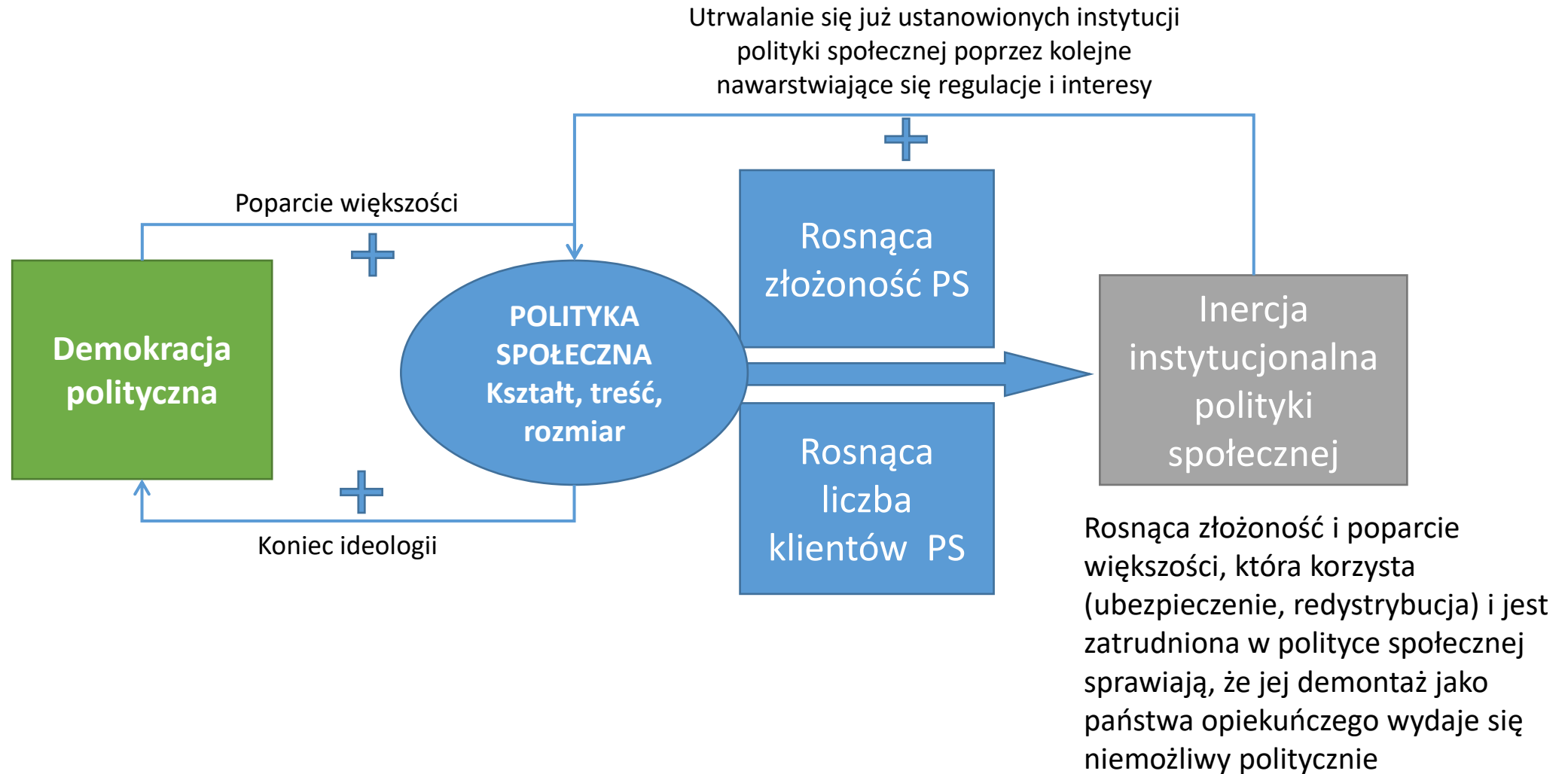

Teoria socjaldemokratyczna przyjmowała za pewnik dwie strzałki symbolizujące wpływ dodatni: „racjonalne jednostki w demokracji utworzą większość opowiadającą się za polityką społeczną, a po stworzeniu jej instytucji będą one coraz bardziej odporne na wyzwania” (patrz kolejny punkt dotyczący instytucjonalizmu)

Koniec ideologii: polityka społeczna staje się tak złożona, że decyzje dotyczące jej zmian oddaje się ekspertom
Nowe formy konfliktu: powstają nowe ruchy społeczne (feministyczne, antyrasistowskie, ekologiczne) i budują się nowe podziały w społeczeństwie (podziały genderowe, rasowe, wokół ekologii)

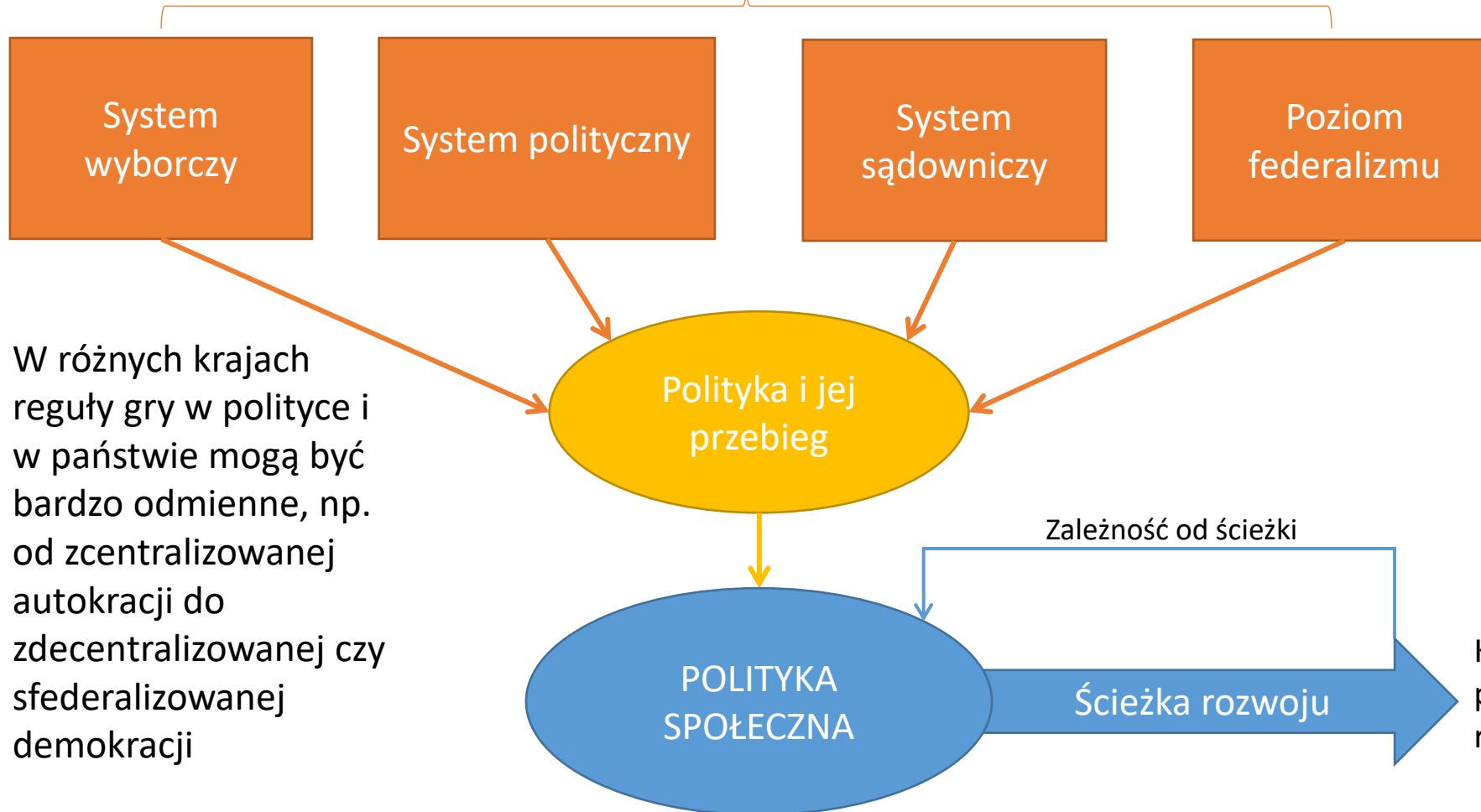
Instytucjonalizm polityczny i historyczny

Teoria socjaldemokratyczna plus inercja instytucjonalna

Instytucjonalizm – wpływ instytucji politycznych na politykę społeczną

Reguły gry w państwie – instytucje konstytucyjne
Prawa osobiste i polityczne

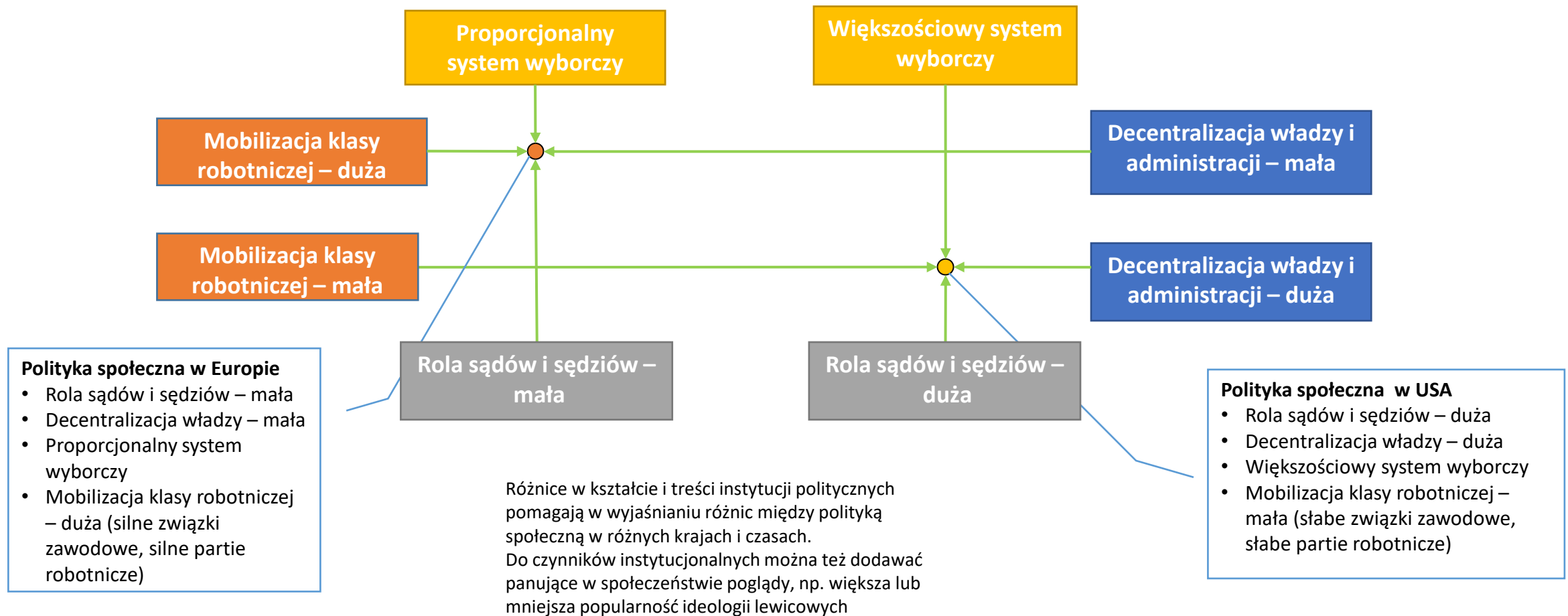
W różnych krajach reguły gry w polityce i w państwie mogą być bardzo odmienne, np. od zcentralizowanej autokracji do zdecentralizowanej czy sfederalizowanej demokracji

- System wyborczy: większościowy, proporcjonalny
- System polityczny: autokratyczny, demokratyczny; prezydencki, parlamentarny
- System sędowniczy: mniej lub bardziej niezawisły
- Poziom federalizmu: państwa mniej lub bardziej zdecentralizowane

Kolejne nakładające się warstwy polityki społecznej po kolejnych rządach, inercja instytucjonalna

Wyjaśnianie różnic polityki społecznej między USA i Europą oraz między rozwiniętymi i nowymi demokracjami

Instytucjonalne wyjaśnienie różnic między polityką społeczną w USA i w Europie

Teoria redystrybucji i nierówności w nowych demokracjach

Teoria ta wyjaśnia, dlaczego w nowych demokracjach (np. w Polsce po 1989 r.) poparcie dla redystrybucji w społeczeństwie, wynikające z tego, że większość ma w tym interes ekonomiczny, nie powoduje zwiększenia redystrybucji poprzez system polityczny

Faza procesu politycznego	Główna zmienna polityczna
1. Formowanie się indywidualnych preferencji politycznych	Preferencje wielowymiarowe – poziom wysoki
2. Agregowanie indywidualnych preferencji i ich reprezentacja	Kondycja sceny (ryнку) politycznej – poziom niski
3. Wdrażanie w życie i realizacja polityki społecznej	Zdolność państwa do skutecznego działania – poziom niski

- **Preferencje wielowymiarowe** mają tym wyższy poziom, im bardziej dla wyborców liczą się inne wartości poza ich własnym interesem ekonomicznym
- **Kondycja rynku politycznego** jest tym niższa, im mniej wyborcy wiedzą o preferencjach polityków i im mniej im ufają (prowadzi to do klientelizmu – wymiana korzyści materialnych za głosy)
- **Zdolność państwa do działania** jest tym niższa, im większa siła grup interesów i ich możliwości unikania podatków i innych obowiązków

**Znikoma redystrybucja
i niewielkie
ograniczanie
nierówności**

W nowych demokracjach, które wyszły z niedemokratycznych systemów socjalistycznych dodatkowym czynnikiem było zniechęcenie do ideologii socjalistycznej i upowszechnianie się idei, że rynek jest sprawiedliwy i każdy ma szansę na wzbogacenie, a więc głosowanie za wyższymi podatkami może być też szkodliwe dla każdego

[Na podstawie: Takeshi Kawanaka, Yasushi Hazama *Political Determinants of Income Inequality in Emerging Democracies*, 2016](#)

Czego się nauczyliśmy? Podsumowanie

1. Jeżeli są ideologie polityczne, w których ekspansja lub ograniczanie polityki społecznej są silnie uzasadnione, np. socjaldemokratyczne i liberalne, to rządy tych partii będą sprzyjały odpowiednim do ich profilu reformom polityki społecznej. Długie rządy partii o określonej ideologii będą przyczyną zmian w polityce społecznej, np. ekspansja przy kilku kadencjach rządów socjaldemokracji
2. Partie kierują się również swoimi interesami wyborczymi, a nie tylko ideologią, więc obiecują korzyści wyborcom przed wyborami, następnie starają się ich dotrzymać, a przed kolejnymi wyborami znowu się to powtarza. Po długim czasie następuje ekspansja i akumulacja polityki społecznej
3. Model Meltzera-Richarda wyjaśniający wygraną wyborczą partii pro-redystrybucyjnych opiera się na kilku założeniach: tylko dwie partie, tylko jeden rodzaj polityki, wyborcy wyłącznie ekonomiczni, mediana dochodu jest niższa niż średnia
4. Powstawanie państw narodowych i stopniowe dodawanie kolejnych rodzajów praw obywatelskich, w tym politycznych wpływało na powstanie i rozbudowywanie polityki społecznej praw społecznych
5. W teorii mobilizacji klasy robotniczej i socjaldemokratycznej wyjaśnienie polega na wpływie partii robotniczych oraz związków zawodowych na system polityczny oraz akumulacji i inercji instytucji polityki społecznej
6. Za pomocą wpływu profilu ideologicznego partii politycznych oraz instytucji systemu politycznego wyjaśniano różnice między polityką społeczną w USA i w Europie
7. Niski poziom redystrybucyjności polityki społecznej w nowych demokracjach był wyjaśniany poprzez trzy zmienne polityczne: wielowymiarowe preferencje polityczne (wyborcy zwracają uwagę na inne kwestie niż własny interes ekonomiczny), słabą kondycję rynku politycznego (nowe partie o nieustalonej wiarygodności) i niski poziom zdolności państwa do skutecznego działania (np. skorumpowani urzędnicy umożliwiają unikanie obciążeń i podatków)

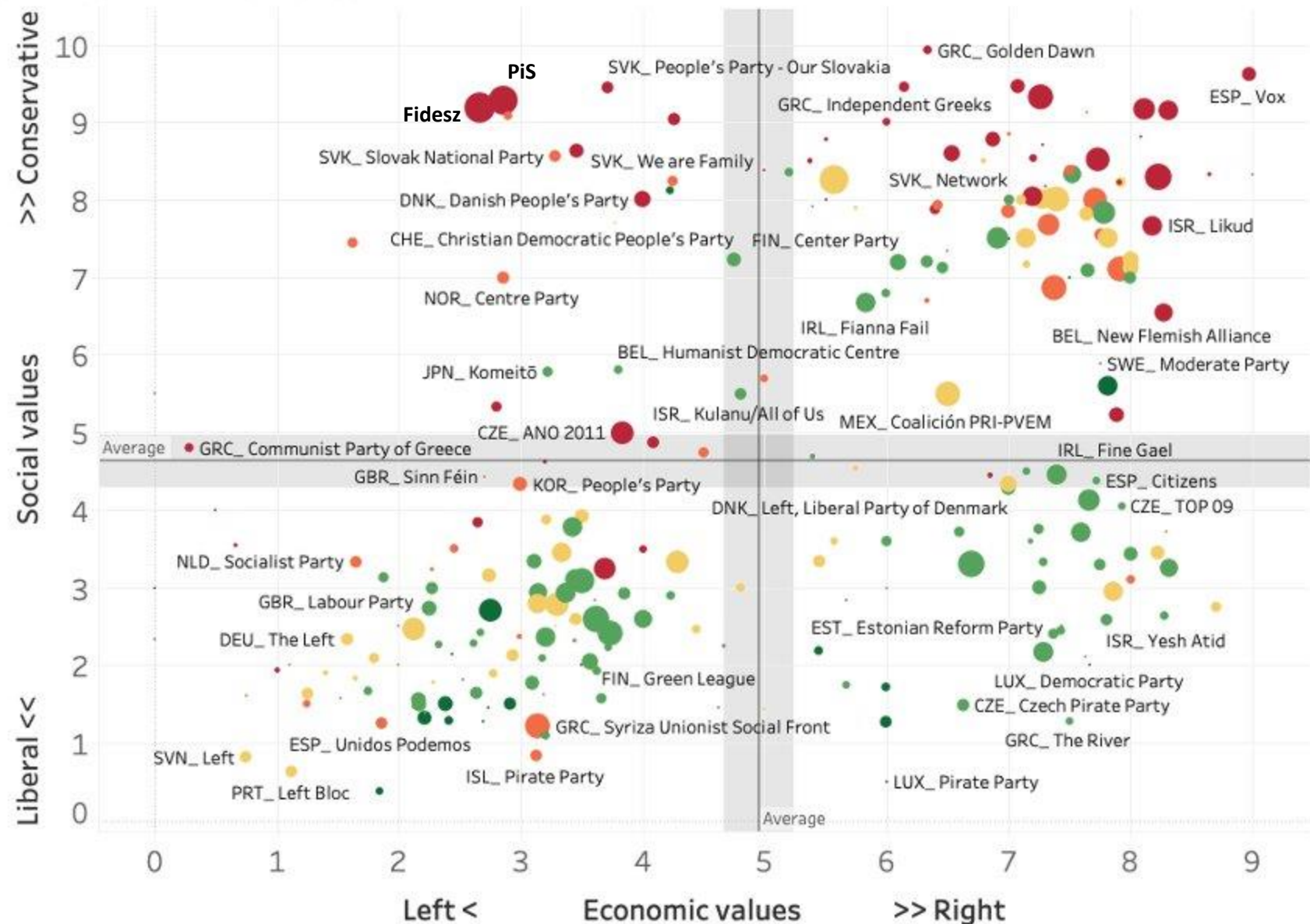
Lektura obowiązkowa

- [R. Szarfenberg, Teorie polityczne](#)

Załącznik – partie polityczne na świecie i ich
klasyfikacje w różnych wymiarach

Party competition, OECD 2019

Bubbles show the position of parties, according to experts, the size of parties in % seats, and the degree of populism, colored by traffic lights (Red=high, green=low) (www.GlobalPartySurvey.org)

Global Party Survey, 2019

Left-Right values on the horizontal axis are measured by: "Parties can be classified by their current stance on ECONOMIC ISSUES such as privatization, taxes, regulation, government spending, and the welfare state. Those on the economic LEFT want government to play an active role in the economy. Those on the economic RIGHT favor a reduced role for government. Where would you place each party on the following 0-10 scale?"

Social values on the vertical axis are measured by: "Parties can also be classified by their current social values. Those with LIBERAL values favor expanded personal freedoms, for example, on abortion rights, same-sex marriage, and democratic participation. Those with CONSERVATIVE values reject these ideas in favor of order, tradition and stability, believing that government should be a firm moral authority on social and cultural issues. Where would you place each party on the following 0-10 scale?"

Populism, coloring the categorized bubbles, is measured by: "Parties can also be classified by their current use of POPULIST OR PLURALIST rhetoric. POPULIST language typically challenges the legitimacy of established political institutions and emphasizes that the will of the people should prevail. By contrast, PLURALIST rhetoric rejects these ideas, believing that elected leaders should govern, constrained by minority rights, bargaining and compromise, as well as checks and balances on executive power. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" Red=high, green=low.

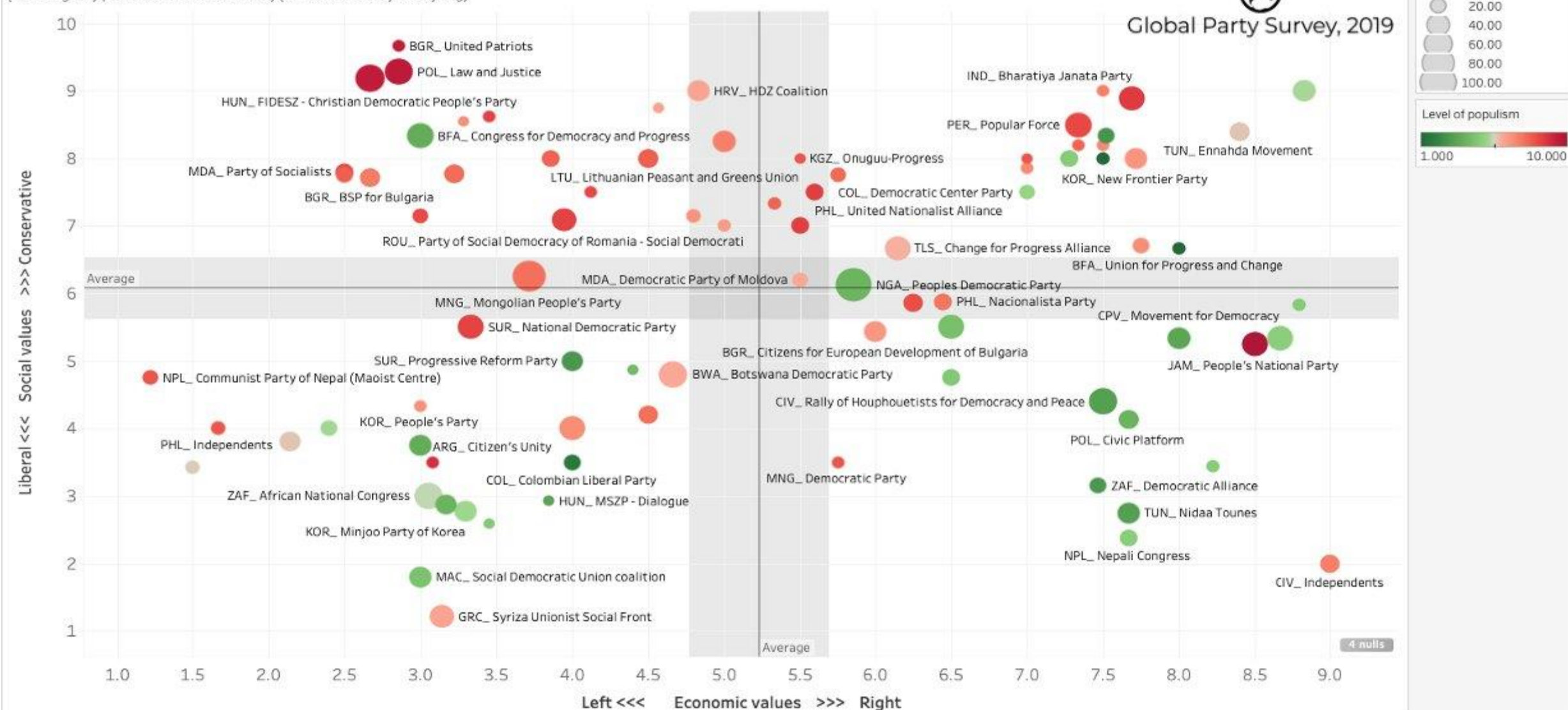
The bubble size reflects the % seat for each party in recent elections.

www.GlobalPartySurvey.org

<https://www.globalpartysurvey.org/>

Major party competition in electoral democracies, 2019

(Including only parties with 10%+ of seats) (www.GlobalPartySurvey.Org)

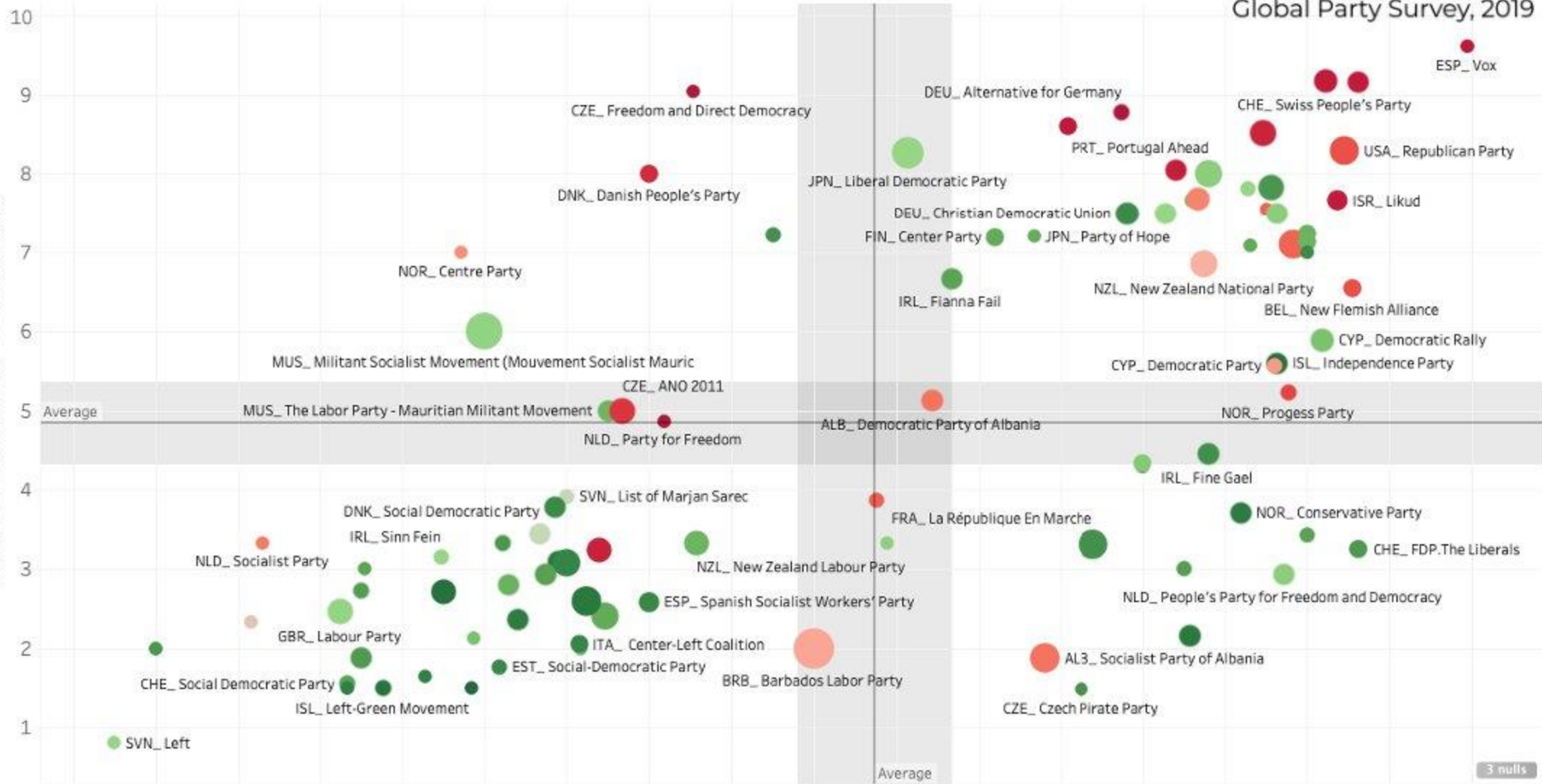

KEY: Left-Right values on the horizontal axis are measured by: "Parties can be classified by their current stance on ECONOMIC ISSUES such as privatization, taxes, regulation, government spending, and the welfare state. Those on the economic LEFT want government to play an active role in the economy. Those on the economic RIGHT favor a reduced role for government. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" **Social values** on the vertical axis are measured by: "Parties can also be classified by their current social values. Those with LIBERAL values favor expanded personal freedoms, for example, on abortion rights, same-sex marriage, and democratic participation. Those with CONSERVATIVE values reject these ideas in favor of order, tradition and stability, believing that government should be a firm moral authority on social and cultural issues. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" **Populism**, coloring the categorized bubbles, is measured by: "Parties can also be classified by their current use of POPULIST OR PLURALIST rhetoric. POPULIST language typically challenges the legitimacy of established political institutions and emphasizes that the will of the people should prevail. By contrast, PLURALIST rhetoric rejects these ideas, believing that elected leaders should govern, constrained by minority rights, bargaining and compromise, as well as checks and balances on executive power. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" Red=high, green=low. The bubble size reflects the % seat for each party in recent elections. www.GlobalPartySurvey.org

Major party competition in liberal democracies, 2019

(Including only parties with 10%+ of seats) (www.GlobalPartySurvey.Org)

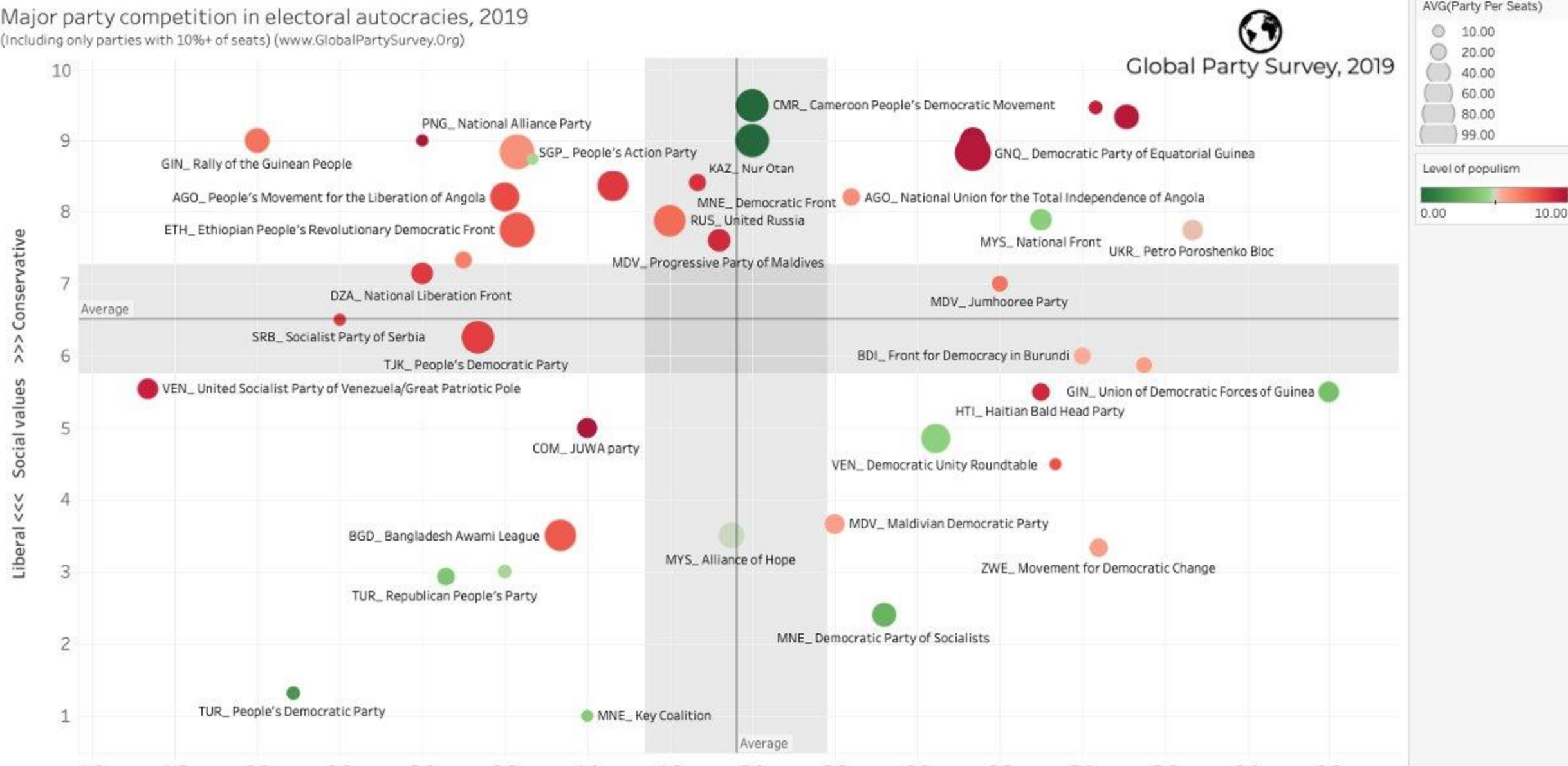
Liberal <<< Social values >>> Conservative

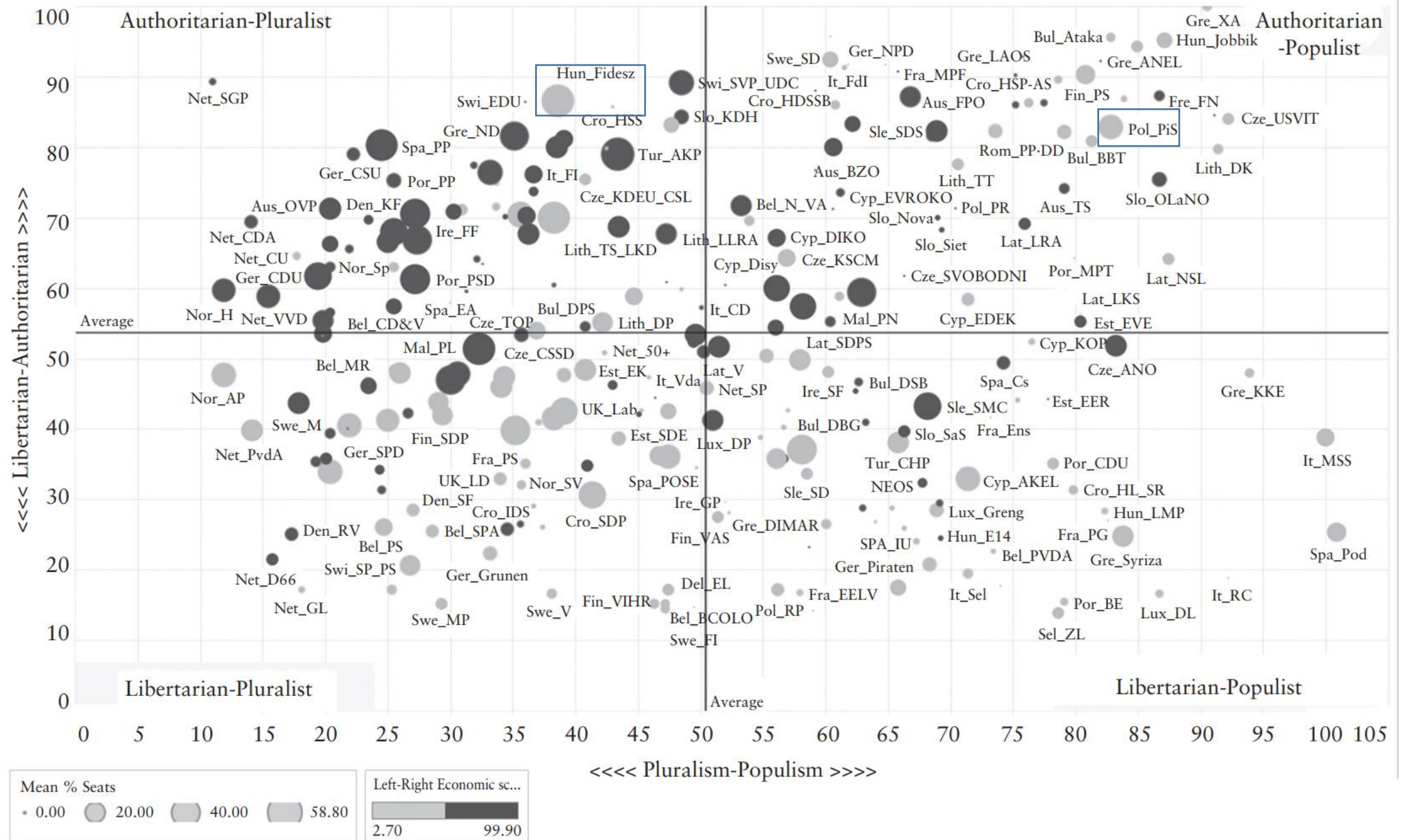
KEY: Left-Right values on the horizontal axis are measured by: "Parties can be classified by their current stance on ECONOMIC ISSUES such as privatization, taxes, regulation, government spending, and the welfare state. Those on the economic LEFT want government to play an active role in the economy. Those on the economic RIGHT favor a reduced role for government. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" **Social values** on the vertical axis are measured by: "Parties can also be classified by their current social values. Those with LIBERAL values favor expanded personal freedoms, for example, on abortion rights, same-sex marriage, and democratic participation. Those with CONSERVATIVE values reject these ideas in favor of order, tradition and stability, believing that government should be a firm moral authority on social and cultural issues. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" **Populism**, coloring the categorized bubbles, is measured by: "Parties can also be classified by their current use of POPULIST OR PLURALIST rhetoric. POPULIST language typically challenges the legitimacy of established political institutions and emphasizes that the will of the people should prevail. By contrast, PLURALIST rhetoric rejects these ideas, believing that elected leaders should govern, constrained by minority rights, bargaining and compromise, as well as checks and balances on executive power. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" Red=high, green=low. The bubble size reflects the % seat for each party in recent elections. www.GlobalPartySurvey.org

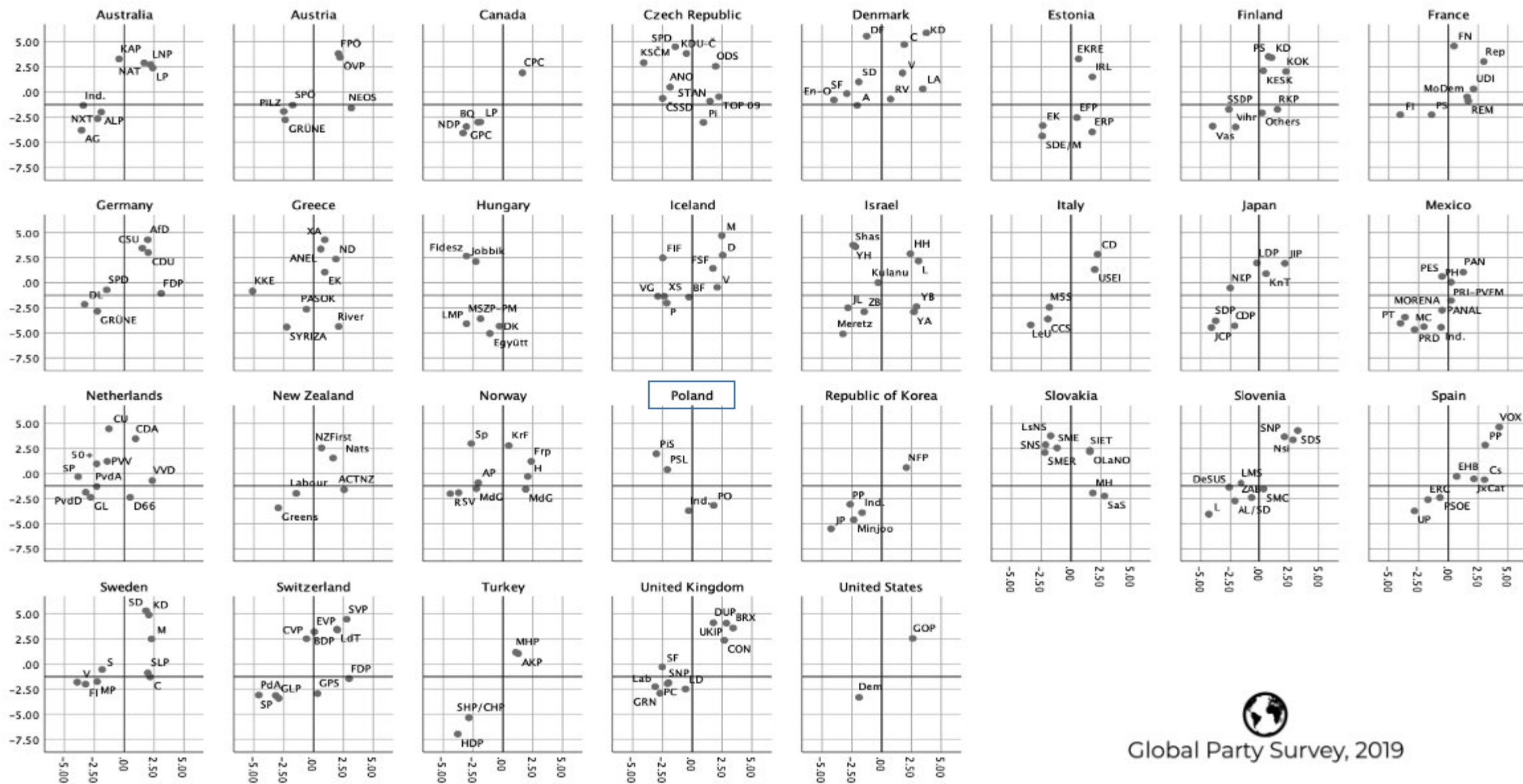
Major party competition in electoral autocracies, 2019

(Including only parties with 10%+ of seats) (www.GlobalPartySurvey.Org)

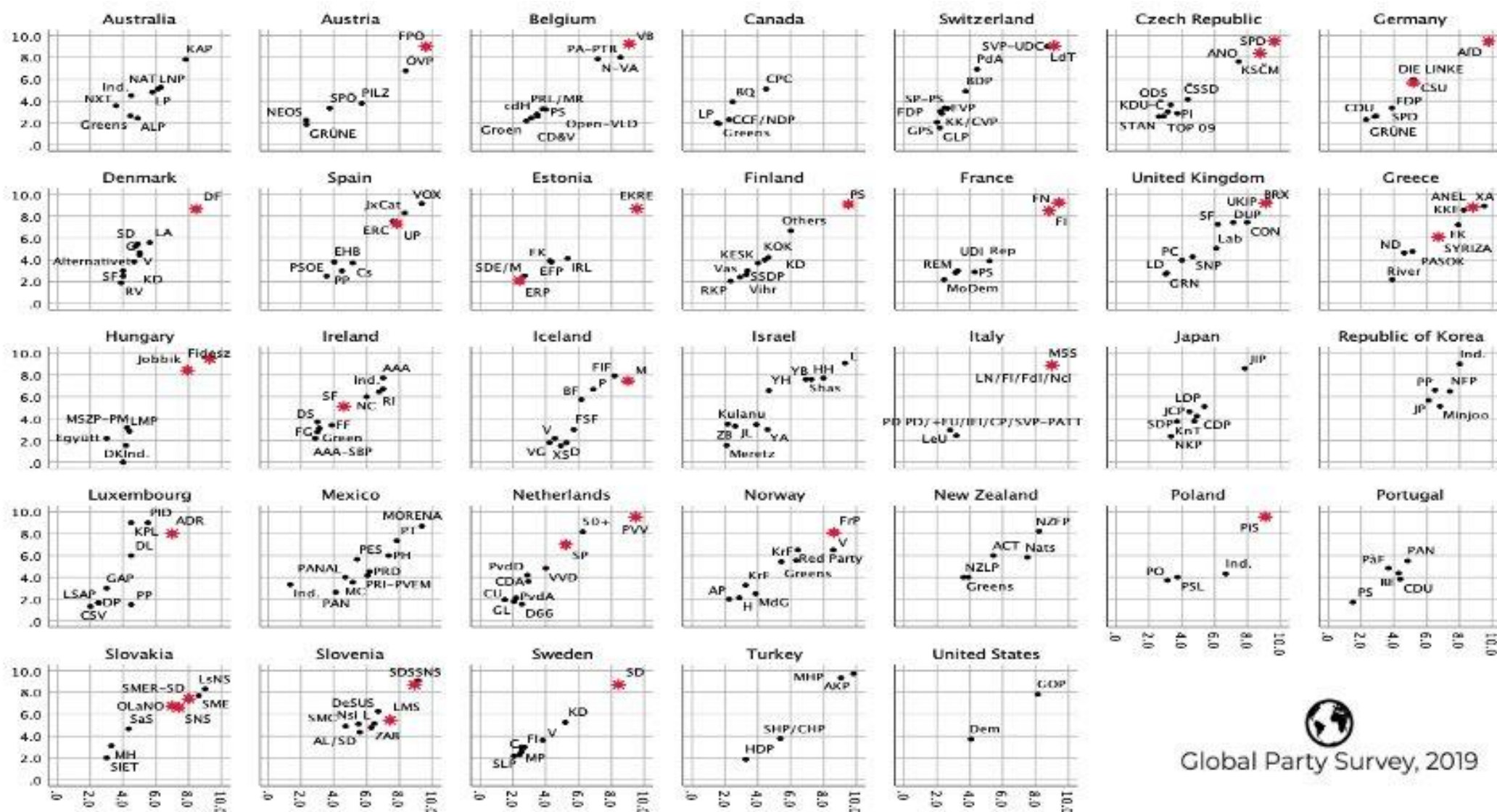

KEY: Left-Right values on the horizontal axis are measured by: "Parties can be classified by their current stance on ECONOMIC ISSUES such as privatization, taxes, regulation, government spending, and the welfare state. Those on the economic LEFT want government to play an active role in the economy. Those on the economic RIGHT favor a reduced role for government. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" Social values on the vertical axis are measured by: "Parties can also be classified by their current social values. Those with LIBERAL values favor expanded personal freedoms, for example, on abortion rights, same-sex marriage, and democratic participation. Those with CONSERVATIVE values reject these ideas in favor of order, tradition and stability, believing that government should be a firm moral authority on social and cultural issues. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" Populism, coloring the categorized bubbles, is measured by: "Parties can also be classified by their current use of POPULIST OR PLURALIST rhetoric. POPULIST language typically challenges the legitimacy of established political institutions and emphasizes that the will of the people should prevail. By contrast, PLURALIST rhetoric rejects these ideas, believing that elected leaders should govern, constrained by minority rights, bargaining and compromise, as well as checks and balances on executive power. Where would you place each party on the following 0-10 scale?" Red=high, green=low. The bubble size reflects the % seat for each party in recent elections. www.GlobalPartySurvey.org

LEFT << Distance of each party from the median voter >> RIGHT

Rhetoric: And how salient is populist rhetoric for the party: No importance (0) to great importance (10)

KEY: "We seek to understand the type of rhetoric commonly used by each party, such as in their leadership speeches, rallies, press releases, party platforms, and campaign communications. Vertical Axis: Parties can be classified by their current use of POPULIST OR PLURALIST rhetoric. POPULIST language typically challenges the legitimacy of established political institutions and emphasizes that the will of the people should prevail. By contrast, PLURALIST rhetoric rejects these ideas, believing that elected leaders should govern, constrained by minority rights, bargaining and compromise, as well as checks and balances on executive power. Where would you place each party on the following 0-10 scales? And how important is populist rhetoric for each of these parties?" Parties in RED are identified as populist by the Popu-List project. <https://popu-list.org/> NB they do not cover all cases/countries. More: www.GlobalPartySurvey.org